

Príbeh zabudnutého kníhkupectva Anton Löwe (1770 – 1799)

Petronela KRIŽANOVÁ

Bratislava: Vydavateľstvo Detail, 2017. 187 s.

ISBN 978-80-972519-2-5

Knižný obchod a s ním úzko súvisiaca recepcia jednak zo strany čitateľa, ako jednotlivca, a tiež z hľadiska všeobecnej vnímanej širokej verejnosti, vytvára jeden z najzložitejších avšak najinšpirujúcejších aspektov bádania dejín knižnej kultúry. Táto oblasť vyžaduje mimoriadnu precíznosť a doslova „posadnutosť“ výskumníka, ktorý dokáže nazhromaždiť a pospájať na prvý pohľad bezvýznamné útržky archívnych informácií. Po dobre vykonanej práci sa z krátkych poznámok, marginálií a polovieť, pomaly vytvára pavučina súkromných a obchodných kontaktov okolo ústrednej postavy výskumu, až kým nenadobudne takmer plastické rozmery živého človeka.

Príkladom takejto dobre odvedenej práce, je knižný debut Petronely Križanovej, ktorý vyšiel vo vydavateľstve *Detail* s finančnou podporou Fondu na podporu umenia v roku 2017. Aj keď ubehli už takmer dva roky od vydania knihy, publikácia vďaka svojej nadčasovej téme nič nestratila na aktuálnosti.

V úvodnej časti autorka poskytuje užitočné usmernenie k čítaniu a správnej orientácii v jednotlivých častiach diela. Stredobodom výskumu sa stal bratislavský mešťan, kníhkupec, vydavateľ a tlačiar Anton Löwe. Cez jeho životnú dráhu, ktorej popis tvorí prvú polovicu práce, spoznávame hlbšie vrstvy kultúrno-historického a trošku aj politického zázemia vydavateľskej činnosti starej Bratislavy v období osvietenstva. Löwe, ako ôsme dieťa nemeckej rodiny, zatiaľ z neznámych pohnútok zanechal svoju rodnú zem a usadil sa v Prešporke okolo roku 1770/1. Manželku si zvolil už z tunajšieho prostredia, a opierajúc sa o svoje trinásťročné pôsobenie v kníhkupectve v rodnom Ulme, rozbehol v Prešporke svoje vlastné podnikanie s knihami. Biografické údaje o jeho osobe zhrnuté v úvodnej kapitole „Anton Löwe v kontexte bratislavskej mestskej society“ a záver v kapitole „Odhalenia neznámeho“ ponúkajú starostlivo vymodelovaný rámec príbehu. V tomto, autorkou presne vymedzenom priestore, sa rodí z nemeckého prisťahovalca uznávaný bratislavský mešťan a úspešný obchodník s bohatou sieťou partnerských kooperácií. V názvoch nasledujúcich podrobne vypracovaných kapitol: „Kníhkupec, vydavateľ a typograf“, „Obchodné stratégie a knižný trh“, „Distribučné siete a obchodné kontakty“, „Klientela kníhkupectva“ a podkapitol by sme márne hľadali meno hlavnej postavy výskumu, práve naopak. Ich nadpisy a v širšom horizonte poňaté témy garantujú komplexný prehľad nielen činnosti Antona Löweho, ale aj celkovej oblasti výskumu knižného obchodu 18. storočia v našom kultúrnom priestore. Dôkladne vyskúmané životopisné údaje o Löwem sa na tomto mieste neustále prelínajú so všeobecne známymi faktami fungovania mechanizmu knižného trhu. Do repertoáru vydavateľstva či kníhkupectva sa okrem diel zodpovedajúcich osobnému vkusu majiteľa povinne zaradila trhom vyžadovaná a ekonomicky výnosná ponuka titulov. Dobre premysleným záujmom každého podnikavého ducha bolo nájsť a dlhodobé udržanie krehkej rovnováhy medzi kvalitou a skutočným dopytom. Nebolo to inak ani v prípade Antona Löweho. Vedel, že kontroverzný obsah či zakázané spisy takmer automaticky zvyšujú predajnosť, preto sa aj jeho predajňa napojila na sieť tajného knižného obchodu. Vo všeobecnosti sa orientoval na nemecky hovoriace publikum, ale ponúkal aj pestrý výber latinskej a maďarskej literatúry. V slovenčine pod jeho dohľadom vyšli tri tituly. Čo sa týka náboženskej tematiky, ako sa zo zistení monografie dozvedáme, Löwe, pochádzajúci z evanjelickej rodiny, neuzavrel sa ani pred vydávaním kníh s náboženskou tematikou pre príslušníkov rôznych konfesíí, avšak kým diela určené členom evanjelickej cirkvi vydával častejšie aj vlastným nákladom, čítanie pre katolíkov podporil zriedkavejšie a prevažne figuroval iba v úlohe tlačiara. Okrem dvanásť-zväzkovej úspešnej série divadelných hier *Neue Schauspiele*, pozitívny ohlas vzbudili aj štyri ročníky periodika *Ungarisches Magazin*, ktorý redigoval a zostavoval Karol Gottlieb Windisch a vyšli vo vydavateľstve Antona Löweho. Löwe patril k úzkej skupine vydavateľov, ktorý dokázali nájsť a osloviť publikom aj mimo Uhorska. K tomuto úspechu mu dopomohli aj krátke oznamy či recenzie na stranách zahraničných časopisov. Z výskumu Petronely Križanovej sa dozvedáme o 64 inzerátoch v rôznych nemecky písaných periodikách, ktoré v rokoch 1772 – 1791 informovali o 34 dielach pochádzajúcich „z dielne“ Antona Löweho. K aktívnej propagácii prosperujúcej vydavateľskej a kníhkupeckej činnosti môžeme zaradiť aj jeho pravidelnú účasť na lipskom knižnom veľtrhu, alebo jeho nemenej významnú spoluprácu s kolegami z Lipska, Belína či Grazu. V domácom prostredí svoju činnosť prezentoval najmä prostredníctvom renomovaných novín *Preßburger Zeitung*. Na tomto mieste informoval verejnosť o otvorení vlastného kníhkupectva, do zákaznickeho okruhu ktorého sa neskoršie pridali nielen pedagógovia a duchovní, ale aj predstavitelia uhorskej šľachty. Autorka monografie do kontinuálne vykreslenej životnej a profesijnej cesty Antona Löweho šikovne zakomponovala aj zaujímavé reálie o dobovom fungovaní cenzúry, predplatiteľského systému, mechanizme pridelovania privilégii a rizikách nedovolenej dotlače.

Súčasťou „Príbehu“ je aj podrobný súpis 94 titulov (vrátane jednej mapy, jedného kalendára a štyroch kompletných ročníkov *Ungarisches Magazin*), ktoré vyšli u Löweho v časovom rozpätí rokov 1771 – 1790, ďalej zoznam jeho 21 kníhkupeckých katalógov z rokov 1773 – 1799 a mimoriadne hodnotné „Doplnky k evidencii slovenskej retrospektívnej bibliografie“.

Tu predstavená práca autorky Križanovej nepochybne patrí k priekopníckym dielam vo výskume knižného obchodu na území dnešného Slovenska. Jej hodnotu, okrem odbornej dôkladnosti zvyšuje aj príjemný literárny štýl, ktorým autorka podáva výsledky svojho dlhoročného bádania. Kniha je napriek veľkému množstvu informácií ľahko čitateľná a vo všetkých aspektoch zrozumiteľná. Za pochvalu stojí aj trefný názov a vkusné vizuálne vyhotovenie tejto knižnej prvotiny. Príbeh zabudnutého kníhkupectva ponúka viac ako suchopárne vymenovanie zistených údajov. Je to skutočný príbeh tajomného, doteraz takmer neznámeho vydavateľa, kníhkupeca a tlačiara Antona Löweho.

Mgr. Zita Perleczká ■